

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 41 (1556) 14 КАСТРЫЧНІКА 2021 г.

Дзень маці і Пакровы

Зварот каталіцкіх біскупаў Беларусі на нацыянальны Дзень маці 2021 года

Дарагі вернікі, паважаныя браты і сёстры ў Хрысце!

Уесь свет і нашае грамадства перажываюць не найлепшыя часы сваёй гісторыі. Лакальныя канфлікты, эпідэмія каранавірусу і грамадска-палітычна напружанаасць з'яўляюцца выклікамі сучаснасці. Такая сітуацыя пабуджае да больш уважлівага стаўлення не толькі да свайго асабістага жыцця, але і да жыцця нашых блізкіх.

Для веруючага чалавека няма безвыходных сітуацый, і тым моцным сродкам, які вера дае ў нашыя руکі, з'яўляецца малітва. Яна таксама з'яўляецца адным са спосабаў праяўлення любові да нашых бліжніх.

Яшчэ адной добрай нагодай для таго, каб ахапіць малітоўнай памяццю найболыш дарагіх нам людзей, стане Дзень маці, які ў нашай краіне будзе адзначацца 14 кастрычніка.

Вядома, клопат пра нашых бацькоў, асабліва калі яны ўжо ў старэйшым узросце, павінен быць няспынным, аднак варта выкарыстоўваць кожную нагоду, каб прынамі малітоўна падтрымашы тых, дзякуючы каму мы атрымалі жыццё, хто клапаціцся пра нас, калі мы толькі распачыналі свой жыццёвы шлях, хто перадаў нам веру і паказаў шлях да Бога. Гэта нашыя бацькі, і асабліва маці.

Таму прапануем у дзень 14 кастрычніка падчас кожнай святой Імшы дадаць інтэнцыю за нашых матуль: як жывых, так і тых, хто ўжо адышоў у вечнасць. Асаблівым чынам заахвочваем да малітвы за маці, якія яшчэ толькі носяць пад сэрцам новае жыццё, каб цанілі яго як найболышы Божы дар.

Жадаем усім Божага дабраслаўлення і апекі Найсвяцейшай Панны Марыі, нашай нябеснай Маці.

Каталіцкая біскупы Беларусі.

ПАКРОВЫ

Мне - сем, я з алоўкам у хаце,
дзе печка палову займае,
у сенцах Ілля прыбірае,
чакаем з Фабрычнага маці.
Бабуля ціхенъя шаптала:
- Пакрый нас Твайм пакрывалам,
прачыстая Дзева Марыя,
ці сёння зямлю снег пакрые,
ці будзе яго зноў навалам?

На кут пазірала бабуля,
пагэльню калі шмаравала
мален'кім кавалачкам сала,
зайдросна глядзела цыбуля.
- Бліноў сёння трэба нам многа,
каб кожны куток паспытаў,
каб холад зімой не спаткаў,
узяў каб кірмаш у дарогу.
Здароўя каб родным хапала,
каб Валя вяселе

спраўлялася.
Бабуля "вуглы запякала"
пад Дзевы Святой
пакрывалам...

Уладзімір
Барысенка.

9 772073 703003

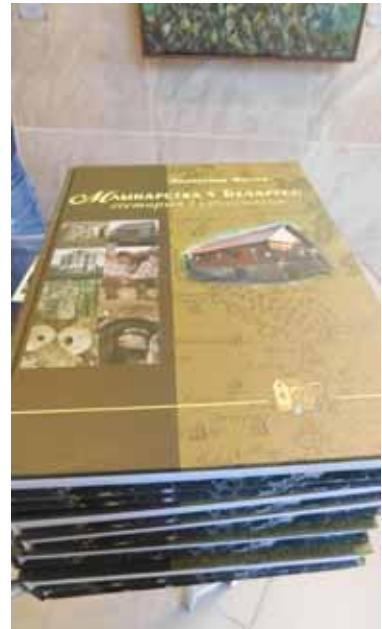

21041

Падарожжа ў краіну млыноў

7 кастрычніка ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылася прэзентацыя кнігі Францішка Баляслававіча Жылкі "Млынарства ў Беларусі. Гісторыя і сучаснасць", якая выйшла ў выдавецтве "Энцыклапедыкс".

На імпрэзе з прывітальнymi словамі выступілі дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Аксана Юр'еўна Кніжнікава, старшыня Беларускага геаграфічнага таварыства Аляксей Яўгенавіч Яротаў, Старшыня Беларускага Фонда Культуры Тадэвуш Іванавіч Стружэцкі і іншыя гасці, якія падзякавали аўтару, вялікаму энтузіяstu, краязнаўцу, шчыраму католіку, сябру Згрутавання нашчадкаў шляхты і дваранства спадару Францішку Жылку за яго даследчую і папулярызатарскую працу.

Спадар Францішак вядомы сваімі высакароднымі справамі, якія ён прысвячае сваёй малой радзіме. У 1996 годзе Францішак Жылка адрестаўраваў вадзяны млын у аграгарадку Жодзішкі, які належаў яго дзеду, і зрабіў там музей млынарства. У музее сёння можна пазнаёміцца з сельскагаспадарчымі прыстасаваннямі, з ганчарным, кавальскім, дрэваапрацоўчым і іншымі рамёствамі, наведвальнікі могуць сваім рукамі змaloць зборжка на муку.

- Mae дзяцінства прайшло за 500 метраў ад гэтага млына, - распавёў аўтар сямейнай гісторыі на сустрэчы з чытачамі. - Я адчуваў, якой вялізной энергіяй валодае гэта махіна! У 90-тыя гады да мяне зварнуліся дзядзькі з просьбай паспрыяць у аднаўленні

млына, я даў ім такое абяцанне і выканаў яго. З того часу ў мяніне абудзілася цікавасць да гісторыі вадзяных млыноў, я наведаў дзясяткі старых млыноў, цікавіўся іх гісторыяй і сучасным станам. Уладальнікі млыноў звычайна былі асобамі заможнымі, адукаўаннымі і гаспадарлівымі, карысталіся заслужаным аўтарытэтам сярод жыхароў мястэчкаў, - адзначыў Францішак Жылка.

У новым выданні змешчана шмат каляровых фотаздымкаў, якія адлюстроўваюць гісторыю

будаўніцтва і эксплуатацыі вадзяных млыноў у розных кутках Беларусі - у Варнянах, Гервятах, Жодзішках і іншых мясцінах.

Гэта ўжо чацвёртая кніга Францішка Баляслававіча Жылкі, напісаная на роднай мове. Папярэдняя кніга краязнаўчых нарысаў "Вандроўкі па рацэ Віліі" выходзіла ў 2012 годзе і знайшла шырокое кола сваіх прыхільнікаў.

- Кніга будзе цікавай для настаўнікаў гісторыі і геаграфіі, для студэнтаў і для прадстаўнікоў турыстычных фірмаў, - падкрэсліў старшыня Беларускага геаграфічнага таварыства Аляксей Яротаў.

- Захавана гісторыя важных аўктаў гісторычна-культурнай

нуцца да сваіх каранёў, пабачыць, як вырабляюць хлеб. Кніга будзе цікавай для краязнаўцаў і вандроўнікаў, бо такія аўкты можна ўключыць у турыстычныя маршруты.

У кастрычніку 2019 года Францішак Баляслававіч Жылка быў ініцыятарам усталявання мемарыяльнай дошкі вядомаму фотамайстру Яну Булгаку ў Пярэсцы пад Менскам, дзе калісьці знаходзілася яго фотастудыя. У гэтым годзе ён быў ініцыятарам пабудовы капліцы ў гонар Св. Яна каля Вішнева, на асвяченне якой прыбыў Гарадзенскі біскуп.

Э. Дзвінская,
фота аўтара.

**8 кастрычніка пайшоў з жыцця
найстарэйшы краязнавец Лідчыны
Мікола Дзікевіч**

Мікалай Мікалаевіч ДЗІКЕВІЧ нарадзіўся 20 верасня 1924 г. у в. Дзітрыкі Беліцкай гміны Лідскага павета Наваградскага ваяводства. Да 1936 г. вучыўся ў Дзітрыкаўскай чатырохкласнай школе, у 1939 г. заканчыў Ганчарскую паўшкіную школу, у 1945 г. - Лідскае педагогічнае училишча, пачаў настаўніцкую працу. Служыў у арміі (1946-1947). Заканчыў Менскі інстытут фізічнай культуры (1955). 46 гадоў працаў настаўнікам у школах Лідчыны - Цыбэрскай, Дзітрыкаўскай, Папернянскай, Ганчарскай, Нёманскай, да 1993 г. З іх - 44 у Нёманскай (Сялецкай). Узнагароджаны медалямі "За доблесную працу" (1970), "За працоўную доблесць" (1981).

Аўтар краязнáўчых кніг "Дзітрыкі. Згукі заснулай цывілізацыі" (200 стар.) "Сялец. Прынёманскай рэчаіснасць" (294 стар.), а таксама шэрагу публікаций у перыядычным друку.

Мікола Дзікевіч:

**"Як я навучыўся чытаць
і палюбіў беларускую мову"**

Краязнáцу, аўтару кніг-даследаванняў Міколу Дзікевічу зусім нядáна споўнілася 97. Нягледзячы на ўзрост, ён плённа працаў і рыхтаваў да выдання чарговую кнігу.

Чатыры гады назад Мікалай Мікалаевіч паспей расказаць, як ён навучыўся чытаць і як палюбіў беларускую мову. Якая кнішка была самай першай і як нараджалася, гучала, жыло беларускае слова ў вясковым асяроддзі, з якога выйшаў і ён сам - чалавек, які шмат напісаў аб роднай старонцы на роднай мове?

**З вясковых падмосткаў -
беларускае слова**

- Мама мая, Ганна Міхайлаўна Гец, родам з вёскі Сялец, замужам была за Дзікевічам у вёсцы Дзітрыкі Беліцкай гміны. Мы часта хадзілі за 6 км у Сялец да бабулі Агаты і дзядулі Міхася (павясковому Міхалюку).

У гэты складаны час у вёсцы дзейнічала гуртак Таварыства беларускай школы, які быў створаны ў 1921 годзе з вяртаннем шматлікіх сялян-бежанцаў. ТБШ вяло барацьбу за беларускую школу, дэмакратызацый адукацыі, распаўсюджванне беларускіх газет і кніг. Гэта, так бы мовіць, статутная дзейнасць, але сябры гуртка ў асноўным ладзілі мастацкую самадзейнасць. Маладая, бадзёрая, не атуманеная гарэлачным чмыром моладзь без указак і патурання ў цягнулася ў згуртаванні -

Мікола Дзікевіч

Сялец.

**Прынёманскай
рэчаіснасць**

былі арганізаваны драматычны і харавы гурткі. Удзельнікі самадзейнасці выступалі таксама перад жыхарамі навакольных вёсак Ганчары, Дзітрыкі і іншых. У рэпертуары былі п'есы "Паўлінка", "Знянтэканы Саўка", "Конскі партрэт", "Модны шляхцюк", "Сурдрут і сярмяга", "Колісъ", "Змагары за ідэю", "Дзядзька ў Вільні", беларускія і рускія песні.

Спачатку, перад рэпетыцыяй, п'есу патрэбна было ўзгадніць у пастарунку паліцыі, які месціўся ў Сяльцы, а на самім канцэрце прысутнічай камендант або яго намеснік.

Дзівушэс: некаторыя сяляне жылі бедна і хлеба са сваёй зямлі мелі столькі, што яго не хапала да вясны, і тым не менш збіраліся па хатах і рэпетыравалі. Выступленні ладзілі вечарамі па суботах. Жыццё было цяжкім, гаротным, але яго намеснік.

Мне, тады яшчэ малому, дзякуючы ўдзельніку самадзейнасці - дзядзьку Міхалу - давялося прысутнічыць на некалькіх канцэртах, што адбываліся ў школе. Памятаю, як дзядзька Міша махаў шабляй.

**"Унуча, якая прыгожая і
зразумелая мова! Чытай
болей!"**

- Маёй першай чытанкай на рускай мове была кніжачка казак у фармаце алфавіта. Я не ведаў літар рускага алфавіта і прынітаць не мог - толькі разглядаў прыго-

3 гады не дажыў да 100

жыя малюнкі на глянцевай паперы.

У дзяцінстве ў нашай хате гучала беларуская мова. Мама наведвала школу няпоўны год, а распісацца пры атрыманні пенсіі магла толькі крыжыкамі. Мы з братамі Ціханам і Санем навучылі яе распісвацца, але ўжо польскім літарамі. Размаўляла яна вельмі добра. З маленства ад бацькоў мной быў набыты навык размовы на роднай мове.

Старэшы брат Ціхан часта гасціваў у бабулі Агаты і дзядулі Міхалу, у цёткі Ядвісі і дзядзькі Валодзі. Паўсюдна чулася матычна мова.

Як трапляла беларуская літаратура ў Сялец? Невядома. Магчыма, яе прывозілі з Ліды. Аднак добра памятаю аповеды мамы і брата Ціхана, як дзядзька Мікалай апранаў якаснае паліто з унутранымі кішэнямі, каплюш, браў модную палку і ездзіў у Вільню. Рызыкаваў, але прывозіў агатайційныя ўёткі.

Напэўна, так да нас трапіла і паэма "Сымон-музыка" Якуба Коласа. Яна была прывезена з Ліды, а надрукавана ў 1928 годзе ў Вільні (перашапачаткова - у 1925 годзе ў Менску).

Варта расказаць пра братоў... Яны раслі сіrotam. Іх бацька ў 1914 годзе загінуў у бай пад Гародні, там жа пахаваны. Брат Ціхан правучыўся ў Дзітрыкаўскай польскай пачатковай школе на два гады, Саня - не больш. Мяне здзіўляла, што яны даволі добра чыталі і пісалі па-польску, а таксама чыталі па-беларуску і па-руску. А яшчэ, магчыма, дапамагалі заняткі, арганізаваныя гмінай для сялянскай моладзі. Брэты навед-

валі іх асеннім і зімовымі вечарамі. Вёў іх настаўнік Васіль Пятровіч Лагонда. Дарэчы, цікавая гісторыя гэтага настаўніка. Васіль Пятровіч нарадзіўся на Берасцейшчыне ў сям'і святара (святаром быў і дзед). У сям'і бацькі раслюсімёра дзяцей: два сыны і пяць дачок. Усе дочки сталі настаўніцамі і выйшлі замуж за святароў. Пасля заканчэння польскай паўшэхнай школы Васіль Пятровіч вучыўся ў духоўнай семінары. Закончыў яе паспяхова, але святаром не стаў. Насуперак бацькоўскай волі паступіў у настаўніцкую семінарыю. Бацька ў пакаранне ўхіліўся ад вучобы сына. Невядома, з якімі вынікамі Васіль Пятровіч закончыў семінарыю, але нейкі час вечарамі працаў настаўнікам вясковай моладзі ў вышэйзгаданай Дзітрыкаўскай і пазней у Бандарскай школах. Пасля вайны, да выходу на пенсію - у Беліцкай сярэдняй школе.

Цяга да ведаў у маіх братоў была вялікай. Брат Ціхан пазней нават рашаў сыну квадратныя ўраўненні, папярэдне прачытаўшы тэорыю ў падручніку. Я пераняў у іх гэтыя навык чытання. Восенню 1937 года з бабуляй, на цэплай печы, пры пяцілінейнай лямпе, пачынаў "бэкаць" паэму "Сымон-музыка". Бабуля слухала ды казала: "Унуча, якая прыгожая і зразумелая мова! Чытай болей!" Напэўна, гэтыя слова былі для мяне не горш за цяперашнія настаўніцкія адзнакі.

Гучанне ў дзяцінстве роднай мовы ў хатнім асяроддзі, наведванне вясковай самадзейнасці, з'яўленне згаданай абшарпанай кніжкі, яе чытанне вызначылі накірунак майго жыцця.

**Вясковы пазм Аркадзь Дэк.
Можа, хто памятае, ведае?**

Родная мова жыла, чулася паўсюдна ў суседніх вёсках. Успамінаю жыхара вёскі Супраўшчына Аркадзя Дэка. Неяк моладзь вёскі Дзітрыкі арганізавала вечарыну. Ігралі музыкі Урбановічы з вёскі Жомайдзі. У светлай палавіне хаты скакала моладзь. На кухні дзядзька Аркадзя у белай вышыянцы, падпяразанай саматканым поясам, у хадаках з белымі анучамі, акуратна заматанымі вяровачкамі, расказваў уласна напісаныя жартоўныя вершы і гумарэски. Гэта было так прыгожа і смешна на беларускай мове! Цікавы ён быў чалавек. Нарадзіўся ў 1908 годзе ў вёсцы Панікарты Дзятлаўскага раёна. Родзіцы расказваюць, што быў у бежанцах дзесяці пад Москвой. Там жылі адной грамадой. Вучыўся. Вечарамі збіраліся па хатах, цэплымі - на вуліцы. Размаўлялі па-беларуску, апраналіся - таксама. Успаміналі радзіму і спявалі беларускія песні. Дзядзька Аркадзь чытаў і пісаў па-беларуску.

Хата яго была за аселіцай, каля алешніку. Месца балоцістое. Ён любіў дзяцей. Ладзіў ім арэлі і гульні.

Я вучыўся ў Ганчарскай школе (1936-1939) з яго пляменнікам. Частва заходзіў да яго ў хату. Мэблі была змайстравана дзядзькам Аркадзем з мясцовага матэрыялу: вольхі, бярозы, лазы. Памятаю крэсла з падлакотнікамі, спінкай з дубчыкаў з карой і без яе, дзе сплещеных, дзе змацаваных самаробнымі цвікамі. На сядзенні ляжала падушка, напоўненая сенам.

Дзядзька Дэк - чалавек кампанейскі. Да яго цягнулася вясковая моладзь. Каля яго хаты збіраліся, бавілі час, спявалі беларускія песні.

Такая дзейнасць выклікала падазрэнне ў польскай паліцыі. Яго часта наведвалі, рабілі ператрусы па ўсіх кутах. Трапляў у пастарунак. Дапытвалі моладзь. Як ні дзіўна, ніхто з іх не выдаў дзядзьку Аркадзя, не прызнаваўся, што ў яго бачылі ці чыталі камуністычную літаратуру. А то, што дзядзька Аркадзь і іншыя бежанцы "захваралі" пад уздзейннем бальшавіцкіх агітатараў камуністычнымі ідэямі, было добра вядома нават мне: чуў іншы раз размовы родзічу-бежанцу. Напэўна, дзядзька Аркадзь гаварыў з моладдзю аб жадані шчаслівай долі.

Яго сястра ўспамінала, што брат бедаваў, калі паліцыя забрала тоўстыя самаробны сыштак з вершамі, гумарэскамі. Цяпер не толькі суседзі - нават родзічы не памятаюць яго літаратурнай спадчыны. Апошні раз мне пашчасціла слухаць вершы вясковага самародка ў выкананні Якуба Буйніцкага, жыхара вёскі Дзітрыкі. Ён майстраваў нам грубку і чытаў іх на памяць.

Лёс Аркадзя Дэка склаўся трагічна. У 1940-1941 гг. ён працаваў старшынём калгаса. У 1941 годзе немцы ці паліцаі расстралялі яго.

Была польскай - стала беларускай

Набліжаўся першы дзень верасня 1939 года. Раніцай на прыпynку каля вёскі Баравічы я не дачакаўся аўтобуса. На ўсход ляцелі самалёты трymа звёномі, утворанымі з трох двухматорных. Чорны шлейф дыму падымалася над горадам Лідай. Пачалася вайна. 18 верасня Чырвоная Армія была ў Лідзе. А ў канцы месяца я атрымаў павестку аб яўцы ў Лідскую гандлёвую гімназію. У пачатку кастрычніка пачаліся заняткі. Урокі вяліся на польскай мове па праграмме 1 класа гімназіі, толькі замест польскай мовы выкладалі беларускую, і не было гісторыі Польшчы. Некалькі настаўнікі загаварылі па-беларуску.

Не ўсе гімназісты з'явіліся на заняткі. Ставіўся ў клас складалася напружанае. Многае нам было незразумела. Збраліся па інтуіцыі. Утварыліся гурткі старэйших і малодшых, гараджан і вяскоўцаў, палякаў і беларусаў. У такіх абставінах правучыўся да Новага 1940 года. З 1 па 21 студзеня ў май жыцці былі самыя доўгія зімовыя каникулы: настаўнікі на трохтыднёвых курсах выучвалі беларускую мову.

За гэты час прайшла рэарганізацыя школьнай сеткі. Лідская гандлёвая гімназія была пераўтворана ў сярэднюю школу № 2, а нас, гімназістаў 1-га класа, перавялі ў 5-ы. Наши веды за сем класаў польскай школы прыраўнялі да чатырох класаў беларускай школы.

Канешне, я мог бы пайсці вучыцца ў 5 клас Ганчарскай школы, але там да навучання прыступілі ў пачатку кастрычніка. Дома пагадзіліся з тым, каб я прадоўжыў вучбу ў Лідзе. Тут за кошт іншых предметаў павялічылася колькасць гадзін на беларускую мову. Вывучэнне беларускай мовы ў пятym класе ў Лідзе пакінула прыемная ўспаміны. Вучыла нас маладая настаўніца з Усходняй Беларусі. Яе ўдалыя чытанні апавядання, дэкламаванне вершаў здзіўлялі і радавалі нас. Тады ў мяне быў закладзены падмурок вывучэння беларускай мовы на ўсё жыццё. Напэўна, нікую навуку я не выучваў так, як граматику беларускай мовы.

З 1 верасня 1940 года рыхтаваўся вучыцца ў шостым класе Ганчарскай школы. Веды за пяты клас у Лідзе атрымаў дастатковыя. Погляды і інтарэсы вясковых навучэнцаў былі мне бліжэй, чым погляды і інтарэсы гарадскіх хлопчак і дзяўчат. Сярод равеснікаў-вяскоўцаў адчуваў сябе роўным сярод роўных. Вучоба ў горадзе, на адварт, ставіла мяне ніжэй за гарадскіх, хоць вучыўся не горш за іншых.

Павінен сказаць, што беларускую мову ў Ганчарскай школе выкладала Зоя Іванаўна Шуціла. Яна з вясковымі настаўнікамі таксама вывучала беларускую мову на зімовых трохтыднёвых курсах. Даволі добра валодала мовай і пераказвала змест беларускіх твораў згодна са школьнай праграмай. У нашай школьнай бібліятэцы мелася па два-три экзэмпляры кніг, атрыманых у падарунак ад вучняў Усходняй Беларусі.

Сям'я, якая ведае свае радавод і мову, не памрэ

Нядыўна знайшоў часткова згублены даваенны дзённік, у якім на беларускай мове запісваў хатні падзеі, падзеі ў школе і падчас службы ў арміі. Почырк прыгожы, а пісьменнасць жудасная. На вокладцы двух вучнёўскіх сыштакаў напісана: "Днёўнік вучня шостага класа Ганчарскай наյоўнай сярэдняй школы № 7 М. Дзікеўчыца". Пачынаюцца занатоўкі 14 красавіка 1941 года і заканчваюцца 1 траўня 1941 года. Далей працягуняма. І толькі ў нядзелю 29 красавіка 1945 года адноўлены запісы (па 30 красавіка 1946 г.).

Прачытаў - і нахлынулі ўспаміны. Вось я, 12-гадовы падлетак, любуюся з акна роднай хаты вясёлкай, якая раскінулася ад вёскі Жомайдзі да Сяльца і якую, бы сапраўдны паэт, называў "вобразам вясны". А вось стаўлю сабе першую сур'ённую мэту - "штотыдзень самастойна праходзіць па дзве чытанкі наямецкай мовы" - і перажываю першы смутак: "з нарадыходам сяўбы прыйдзеца развітаца з навукай і школай". А вось агляд самадзейнасці, на які мы, сялецкія школьнікі, развучыўши "Песню трактористов", "Калинку", "Краснофлотскую" і танцы - лявоніху ды гапак - прыехалі ў Лідскі раённы Дом піянераў, а я пасля гэтага пішу: "Як добра, што мы можам развіваць свае здольнасці дзяякуючы партыї і ўраду..."

А вось я навучэнец Лідскага педагогічнага інстытута і з дзяцінства з дзяцінства падвучыўшча. Дзені Перамогі. А потым - павестка з рыйваенкамата і служба ў арміі. Станаўленне харектару, думкі, ваганні... У адно імгненні быў татовы развітаца са сваёй марай стаць настаўнікам, але любоў да роднай беларускай мовы і жаданне дасканала выучыцца яе, несці светло людзям перамаглі, сталі майм светачам працё ўсё жыццё. Родная мова навучыла, адкрыла прыгажосць свету, сэнс жыцця, важныя ісціны...

Сям'я, якая ведае свой шматгадовы радавод і сваю родную мову, не памрэ, як не памрэ і яе мова. У майі сям'і заўсёды гучыць і жыве беларускае слова. Сын, які зараз жыве ў Маскве і валодае не адной замежнай мовай (англійскай, польскай, чэшскай і інш.), тэлефануе дамоў, і першае, што кажа, - па-беларуску: "Тата, добры дзень".

Тэкст
Яўгена Арэхвы.

Лідская краязнаўчая супольнасць, а таксама вучні Мікалая Мікалаевіча выказваюць ічырыя спачуванні родным і блізкім сапраўднага патрыёта Беларусі.

Моцны быў чалавек. Годнае было жыццё. Неба яго душы і добрая памяць паміж людзей!

ПЛІГРЫМКА ДА АНЁЛЬСКАЙ ГАРЫ

Сябры Нясвіжскай раённай арганізацыі ТБМ маюць практику правядзення валанцёрскіх экспкурсій самых розных накірункаў. Прыродалюб і эколаг, журналіст і паэт, краязнаўец і фатограф, лаўрэат Міжнароднай прэміі Генры Форда за экалагічную журналістыку Валер Дранчук распавядзе пра "зялёныя цікавосткі" Нясвіжчыны, гісторык і географ Станіслаў Вальчак - пра мінуўшчыну Нясвіжа і ваколіц, былы школьні філолог Наталля Плакса - пра літаратурныя гнёзды сваёй мясцовасці, народнае мастацтва.

Нядыўнім часам праведзены дзве экспкурсіі для цікавых мінчан. Першая - па нясвіжскім парку, што за палацам Радзівілаў, запачаткованым Марыяй дэ Кастаньян. "Зялёная свечка Нясвіжа" - так здаўна, вобразна і ўшанавальна, называе яго Валер Дранчук. На гэта раз ён і стаўся за экспурсавода. Яму - даўняму і вернаму сябру парку - было што сказаць і пра яго заснавальніцу, і пра будову-напаўненне гэтай густоўнай рэк-рэацыі, і пра паркавыя легенды, пра рэканструкцыю, што праводзілася ў сярэдзіне другой паловы мінулага стагоддзя, і пра свой першы каляндар са шматгадовай серыі "Малаяўнічая Бацькаўшчына", які меў назуву "Нясвіж. Водна-паркавы комплекс".

Другім разам, таксама для тых засікаўленых гасцей з Менска краязнаўчую вандроўку правяла Наталля Плакса. Маршрут меў два прыпынкі. Першы - знакаміты парк Альба з яго шматвяковай гісторыяй. Другі - Анёльская ці Святаміхальская гара, што таксама непадалёк ад Нясвіжа. Па бездзярожкі, крыху ранячы ногі, вандроўнікі здзейснілі нешта накшталт кароткай плігрымкі да святога месца, дзе калісьці высіцся Святаміхальскі касцёл, што славіўся далёка, збіраў вялікую грамаду вернікаў.

- А бывала ж праязджалі міма і думалі, гледзячы з дарогі, што гэта проста лясок на ўзгорку, а тут - такая гісторыя! - кажа сябар Валянцін.

- Чаму мы раней пра гэта не чулі? - здзіўляецца яго спадарожніца Марыя, якая мае каляння-нясвіжскую карані. Радуецца жанчына, што адбылося іх адкрыццё нездадоўга да дня святога арханёла Міхала.

- А якія прасторы адкрываюцца з гары - душа пле, - захапляеца Людміла - прафесійны музыка-скрыпач.

Гаворка доўжыцца і пра Радзівіла-Сіротку, і пра гетмана Хадкевіча, пра Владзіслава Сыракомлю, пра Божую веру, справы сённяшніх святароў, чылі стараннімі ўстаноўлены на Анёльскай гары памятны камень ды мацуецца традыцыя святаміхальскіх

***

Нехта добры прачытае ды хораша падумае: вось якія - і прыроду шануюць, і гісторыю забытую вяртаюць, і славутых пісьменнікаў узгадваюць. Яно так. Але галоўны пры гэтым клопат - мова! І кожная экспкурсія, як і кожная іншая дзея, ёсць святое чуванне дзеля яе, роднай! Гэта не адменіш, не скасуеш ніякімі рагшэннямі, ніякімі прысудамі.

Вольга Карчэўская.

Нясвіж.

Фота 1. Сэлфі каля альбянской сажалкі. Фота 2. У дарозе.

"І немагчымае зрабі!"

Выйшла кніга памяці Алеся Разанава

Кніга расказвае пра падзеі кастрычніка 1968-га года, калі студэнты на чале з Алемем Разанавым запатрабавалі, каб на беларускім аддзяленні філфака БДУ ўсе прадметы выкладаліся па-беларуску. Тады пад гэтай петыцыяй падпісаліся некалькі сотняў чалавек. Выданне распавядзе пра тое, як гэта ўсё адбылася і якія вынікі мела.

Каштоўнасць кнігі ў тым, што пра падзеі ўзгадваюць іх непасрэдныя ўдзельнікі - ад Ніла Гілевіча да Владзіміра Арлова. Набыць кнігу можна на сайце выдавецтва "Тэхналогія".

Паводле СМІ.

Жыў у Слоніме кампазітар Міхаіл Гарабец

Моладзь Слоніма пра кампазітара, паэта і мастака Міхаіла Гарабца (1921-1991), які пасля Другой сусветнай вайны жыў у Слоніме, нічога не ведае. Яго памятаюць толькі людзі старэйшага пакалення, найперш тыя, хто працаў на ніве слонімскай культуры. А ў пасляваенны час гэты чалавек у горадзе над Шчарай быў вельмі папулярным і вядомым. Калі я патэлефанаваў былому начальніку аддзела культуры Слонімскага райвыканкама, а цяпер пенсіянеру Анатолію Мікалаевічу Цярэніну і сказаў, што хачу напісаць пра Міхаіла Гарабца матэрыял у газету, Анатоль Мікалаевіч ад пачутага аж павесялеў:

- Гэта цудоўна! Міхаіл Іларыёнавіч быў унікальным чалавекам, вельмі шчырым, інтэлігентным, адукаўаным. Ён добра разумеў народны гумар. Ён шмат калі выдаваў зрабіў для нашай культуры. Без яго ў Слоніме не праходзіла не адно культмасаўнае мерапрыемства. Вельмі часта ўспамінаю Міхаіла Іларыёнавіча. Праўда, ён больш лічыў сябе паэтам, а не кампазітаром. Але найперш ён праявіў сябе ўсё ж, як кампазітар, музыкант, чалавек, які шчыра быў адданы песні і музыцы.

Сапраўды, Міхаіл Гарабец у пасляваенныя гады ў Слоніме з'яўляўся "славай і гонарам горада", як згадала пра яго былы бібліятэкар Алена Лепка ў кнізе "Есть у города слава гордая". Хаця Міхаіл Іларыёнавіч быў не беларусам, і Слонім не з'яўляўся яго маленькай радзімай. Ён нарадзіўся 10 кастрычніка 1921 года на Украіне ў Днепрапетроўскай вобласці. Музыку палюбіў з самага маленства. А ў 15 гадоў ён ужо кіраваў аркестрам народных інструментаў.

Калі пачалася вайна, юнак

добраахвотнікам пайшоў на фронт. І ваяваў, вызваляючы разам з Савецкай Арміяй беларускія гарады - Оршу, Віцебск, Ліду, Гародню, так дайшоў да Кёнігсберга. А потым лёс прывёў яго ў Слонім, дзе да канца жыцця ён працаў на Слонімскай дзіцячай музычнай школе (цяпер дзіцячая школа мастацтваў).

Міхаіл Гарабец не толькі вучыў дзетак іграць на музычных інструментах, ён прымаў непасрэдны ўдзел у самых розных мерапрыемствах Слоніма і раёна. Творчая інтэлігенцыя горада ў другой палове XX стагоддзя, какучы сучасным слэнгам, тулавалялася каля Міхаіла Іларыёнавіча, а ён быў заўсёды з імі. Музыкант не толькі ўмее іграць на многіх музычных інструментах, але і сам пісаў музыку і тэксты да песен. Яшчэ ў 1960 годзе ён напісаў песню "Слонімская лірyczная". Да сёняшніх дзён да яе звязтаўца мясоўня музыкі і салісты. А ў 1960-х-1980-х гадах без гэтай песні ў Слоніме не праходзіў ні адзін

канцэрт. Было нават за гонар уключачыць "Слонімскую лірyczную" ў свой рэпертуар. Песню перапісвалі ад рукі ў школах і клубах. Яе спявалі ўсе - і школьнікі, і дарослыя. Потым па просьбe чытачоў тэкст і ноты гэтай песні ў 1963 годзе апубліковалі на старонках Слонімскай раённай газеты. Былы кіраўнік Слонімскага аркестра народных інструментаў Марат Малікаў, называў гэтую песню гімнам Слоніма.

Напачатку 1970-х гадоў Міхаіл Гарабец напісаў некалькі дзесяткаў песен. Гэта песні на беларускай, украінскай і рускай мовах. Сярод якіх - "Квітней, наша маці - Радзіма" на слова паэта

з Ваўкавыска Сяргея Бандарэнкі, "А пушча гамоніць..." на слова паэта Эдуарда Валасевіча, "Чырвоны клён" на слова Л. Таццянічавай, "Пісня серця" на свае ўласныя слова, "Залаты ляноў" і "Калыханка" на слова Аляксандра Дзеружынскага, "Развітанне" на слова Л. Кулікова і многія іншыя.

У 1963 годзе ў Слонімскім народнай творчасці Беларусі ў Менску выпусціў вялікі зборнік "У дапамогу кампазітам самадзейнасці". Сярод песен у зборніку уключылі і песню Міхаіла Гарабца "Квітней, наша маці - Радзіма".

Міхаіл Гарабец у той час вельмі любіў Слонімскі народны тэатр. Галоўным рэжысёрам тэатра быў Мікалай Варвашэвіч (1934-2001). Знайсці здолынага кампазітара, які б разумеў тэатральнае мастацтва і ўмее музыкаў узмацніць рэжысёрскую сцэнічную задумку, было сапраўдным шчасцем. Слоніму пашанцевала, бо жыў тады Міхаіл Іларыёнавіч. У той час ніякіх фанаграмаў не пі-

салі, а спектаклі музыкай суправаджалі аркестры. Аркестрам падчас спектакляў Слонімскага народнага тэатра дырыжыраваў Марат Малікаў, а музыку ствараў Міхаіл Гарабец.

Калі рэжысёр Мікалай Варвашэвіч працаў на спектаклях, прыходзіў той дзень, які асабіста для яго быў радасным, святочным і нават урачыстым. Гэта дні першых рэпетыцый з музыкой. У такія дні ўжо адрецеціраваныя сцэны спектакляў нібы зноў нараджаліся, убіраючы ў сябе свято аднаго з самых выдатных мастацтваў - музыку. Для Варвашэвіча гэтыя дні былі звязаны з імем Гарабца. Гэта ён тады напісаў музыку да ўсіх спектакляў, якія разжысцёру давялося паставіць у Слонімскім народным тэатры. Музыка Міхаіла Гарабца заўсёды была меладычнай. У ёй моцна спалучаліся народныя традыцыі і сучаснасць. Напрыклад, у спектаклі "Васа Жалязнова" кампазітар стварыў лейтматыў, які вельмі дакладна адпавядаў ідэі спектакля.

Слонімскі народны драматычны ТЭАТР

Уладзіслаў Галубок
ГАНКА

Драма ў 2 дзеях, 5 кіруніках

людзі. Рэжысёр Мікалай Варвашэвіч пры жыцці неяк шчыра прызнаўся пра Міхаіла Гарабца, што "з павагай заўсёды я адчуваю яго ў нашай супольнай работе не толькі як чалавека, што напісаў музыку да спектакляў, але і як аднаго з аўтараў кампазіцыйных працы, якія заўсёды стаіць разам з намі і ў задумках, і падчас рэпетыцый, і тады, калі спектаклі ўжо падрыхтаваны да прэм'еры".

Рэжысёр і кампазітар у свой час вельмі адчувалі вялікую адказнасць перад мастацтвам і гледачамі, і гэта адказнасць ім заўсёды дапамагала. І Мікалай Варвашэвіч жадаў, каб заўсёды на тэатральных афішах было напісаны "Музыка Міхаіла Гарабца". Так яно і было, пакуль жыў у Слоніме Міхаіл Іларыёнавіч.

У 1976 годзе ў Таліне адбыўся трэці па ліку традыцыйны фестываль народных тэатраў Беларусі, Літвы, Латвіі і Эстоніі. Талінскі глядач вельмі цёпла сустракаў выступленне Слонімскага народнага тэатра, які паставіў

**Рэжысёр і мастак
М. Ф. ВАРВАШЭВІЧ**

**Музыка М. І. ГАРАБЕЦА
Дырыжор М. А. МАЛІКАЎ**

Заг. пастановачнай часткі Н. І. ЯРАШЧУН
Заг. касцюмернага цэза Т. Р. НІСЛАЕВА

**Галоўны рэжысёр тэатра
М. Ф. ВАРВАШЭВІЧ**

спектакль "Папараць-кветкі" па п'есе Івана Козела. Спектакль рэжысёра Мікалая Варвашэвіча адрэзу прывабіў гледачоў сваёй музычнасцю, этнографічнай дакладнасцю, пластычнасцю пабудовы мізансцэн масавак, ансамблевасцю пастаноўкі. А музыка, напісаная Міхаілом Гарабцом, у выкананні аркестра народных інструментаў пад кіраўніцтвам Марата Малікава, здзівіла ўсіх гледачоў арыгінальнасцю і народнасцю, прынесла на эстонскую зямлю подых беларускага краю. Пра гэта ў той час пісалі многія сродкі масавай інфармацыі.

Прозвішча кампазітара Міхаіла Гарабца некалькі дзесяцігоддзя не сышодзіла з афіш, яго песні гучалі па рэспубліканскім і абласным радыё, ён часта выступаў на Беларускім тэлебачанні разам са слонімскім аркестрам і народным тэатрам. А яшчэ Міхаіл Іларыёнавіч пісаў вершы, найбольш іх было прысвечана вайне, якую франтавік прайшоў ад Ржэва да Кёнігсберга...

Вось такі чалавек жыў у XX стагоддзі ў Слоніме. А прыгадаў я Міхаіла Гарабца з нагоды яго 100-гадовага юбілею, які сёлета супаў з Днём работніка культуры.

Сяргей ЧЫГРЫН.

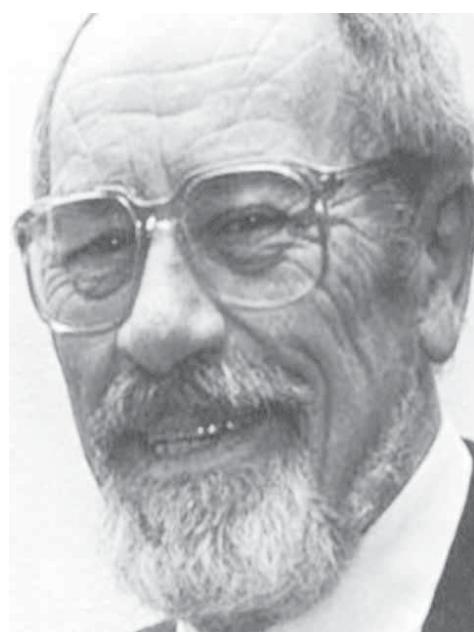
Беларускае тэлебачанне. На пярэднім плане з акардзонам Міхаіл Гарабец. Салістка Валянціна Канавалава, 1975 г.

Памёр Чэслаў Сенюх

8 кастрычніка пад Варшавай у веку 91 года памёр выдатны літаратор, перакладнік і публіцыст Чэслаў Сенюх, нараджэнец мястэчка Любча, што на Наваградчыне.

Нарадзіўся Чэслаў Сенюх 9 ліпеня 1930 года ў Любчы ў сям'і беларускіх сялян: ягоная маці Стэфанія была беларускай і падходзіла з вёскі Воўкаразі, што недалёка ад Любчы, а бацька Станілаў быў родам з Украіны. Бацькі Чэслава пераехалі сюды з Кіева ў 1920-ыя гады, ратуючыся ад бальшавікоў. Паводле сямейнай легенды, род Чэслава Сенюха ўзыходзіць да літоўскага гетмана Міколы Сяняўскага. Бацькі Чэслава добра ведалі польскую, украінскую і беларускую мовы, таму ў сям'і дзеці свабодна валодалі і размаўлялі на беларускай і на польскай мовах. Вучыўся Чэслаў у беларускай сямігадовай школе ў Любчы. У 1941 годзе бацька памёр у турэмных лагерах пад Новасібірскам, куды быў вывезены перад вайной у 1940 годзе як "вораг народа", і сям'я засталася без бацькі і гаспадара. Падчас вайны Чэслаў Сенюх быў у Саюзе беларускай моладзі. У 1945 годзе сям'я Сенюхай пераехала ў Польшчу - спачатку ў Беласток, дзе ў 1950 годзе Чэслаў скончыў Беластоцкі ліцэй імія Жыгімonta Аўгуста, а потым ён паехаў у Варшаву, дзе паступіў на рускае аддзяленне філалагічнага факультэтута Варшаўскага ўніверсітэта, якое скончыў у 1954 годзе. Працаўнік пачаў адразу дыктарам і рэдактарам на польскім радыё. У час работы ў польскай рэдакцыі радыё "Масква" займаўся перакладамі з усходнеславянскіх моў. Рэдагаваў рускамоўны дадатак да польскага штотыднёвіка "Przyjazn" з урокамі польскай мовы для расейскіх чытачоў, працаўнік у рэдакцыі Варшаўскай кінастудыі дакументальных фільмаў. Позні час Чэслаў Сенюх быў галоўным рэдактарам

часопіса "Tlumacz" пры таварыстве польскіх перакладчыкаў. З пачаткам перакладніцкай дзейнасці пачаў выступаць з вострымі публіцыстычнымі артыкууламі на беларускія тэмы на старонках першядычных выданняў "Gazeta Polska", "Oboz", "Czasopis", "Magazyn Literacki", "Наша слова", "Ніва", "Літаратура і мастацтва" і іншых. У верасні 1998 года Чэслаў Сенюх напісаў заяву з просьбай лічыць сябе грамадзянінам БНР. У 2009 годзе выйшаў дакументальны фільм "Беларусь пад нямецкай акупацыяй 1941-1944", дзе Чэслаў Сенюх здымается як сведка тых падзеяў. Працаўнік у беларускай службе Польскага Радыё. Чэслаў Сенюх вядомы як перакладнік "Новай зямлі" Якуба Коласа, "Споведзі" Ларысы Геніюш, шматлікіх твораў Уладзіміра Някляева, іншых беларускіх аўтараў на польскую мову.

Светлая памяшч...

Анхела Эспіноса Руіс пачынае выкладаць беларускую мову ў Варшаўскім універсітэце

Беларуская паэтка іспанскага паходжання Анхела Эспіноса Руіс з гэтага навучальнага года пачынае выкладаць беларускую мову ў Варшаўскім універсітэце. У 2019 годзе на філалагічным факультэце Універсітэта Камплутэнс ў Мадрыдзе яна абараніла доктарскую дысертацыю "Сімвалізм народнага паходжання ў прозе Яна Баршчэўскага і Густава Адольфа Бэкера".

- Варшаўскі ўніверсітэт мне добра знаёмы, бо тут я скончыла беларускую філалогію, - адзначыла Анхела. - Сёлета я буду выкладаць беларускую мову ў Варшаўскім універсітэце на кафедры беларускай філа-

логії. Кафедра, дарэчы, адзначае юбілей - сёлета ёй 65 гадоў. Я буду працаўнік у кірунку літаратуразнаўства, але таксама будуць і заняткі беларускай мовай для пачаткоўцаў. Курс будзе па-ангельску, менавіта пра літаратуру як форму пратэсту. І можа быць факультатыўная іспанская мова ў другім семестры.

Анхела Эспіноса Руіс - аўтарка пяці зборнікаў вершаў. Зрабіла пераклад на іспанскую мову вершаў Максіма Багдановіча. Яна лаўрэатка прэмii імя Міхася Стральцова, адной з самых прэстыжных у Беларусі.

Паводле СМИ.

Сітуацыя крытычная:

чаму Германія ўсклада адказнасць на Расію і Кітай за вяртанне Ірана ў СУПД

Канцлер Германіі Ангела Меркель назвала наступныя тыдні вырашальнымі ў сітуацыі з яздерным пагадненнем з Іранам. Пра гэта яна заяўвіла на прэс-канферэнцыі па выніках перамоў з прэм'ер-міністрам Ізраіля Нафталі Бенетам.

- Сёння мы ў вельмі складанай сітуацыі, таму што новая амерыканская адміністрацыя паабязала вярнуцца ў пагадненне, але праходзіць дзень за днём, а Іран не падае знаку пра аднаўленне перамоў. З кожным такім днём нарочваеца ўзбагачэнне ўрану Іранам. Гэта крытычная сітуацыя... Перад намі вырашальная тыдні ў гэтым пытанні, - падкрэсліла палітык.

Назваўшы сітуацыю з яздернай праGRAMMай Ірана крытычнай, Меркель дадала, што ніколі не лічыла Сумесны ўсёадымны план дзеянняў (СУПД) па пагадненні ідэальным, аднак альтэрнатывы яму няма.

- I я бачу тут адказнасць і Расіі з Кітаем, таму што калі СУПД не з'яўляецца больш мэтай, то будзе складана, - заяўвіла Меркель, паказаўшы на тое, што Москва і Пекін павінны паўплываць на Тэгеран у раšэнні вярнуцца да перамоў, як мага хутчэй.

На словах канцлера, яна працягвае весці перамовы з Расіяй і Кітаем, таму што "чым больш адзінства сярод краін фармату "тры плюс три" (ФРГ, Францыя, Вялікабрытанія і РФ, ЗША, КНР. - RT), тым прасцей аказаць ціск на Іран".

У сяве чаргу, прэм'ер-міністр Ізраіля Нафталі Бенет заявіў, што менавіта яго краіна нясе адказнасць за тое, каб Тэгеран ніколі не змог распрацаўваць яздерную зброю. Пры гэтым ён адзначыў, што яздерная праграма Тэгерана ў дадзены момант знаходзіцца на самай прасунутай стадыі за ўсю гісторыю, у сувязі з чым захоўваецца пагроза не толькі рэгіёну, але і ўсюму свету.

- Няма сэнсу спрабаваць згладзіць канфлікт з іранцамі: яны тлумачаць спробы пагаднення як слабасць... Згода на ператварэнне Ірана ў парогавую яздерную дзяржаву будзе плямай на сумленні вольнага свету і пагрозай свету ва ўсім свеце, - цытуе ТАСС словаў Бенета.

Гатоўнасць да дыялогу

Раней прэзідэнт ЗША Джо Байдан, выступаючы на 76-й сесіі Генеральнай Асамбліі ААН, заявіў, што Вашынгтон застаецца прыхільнікам таго, каб не даць Ірану займечь яздерную зброю.

- Мы працуем з фарматам "пяць плюс адзін", каб узаемадзейнічаць з Іранам па дыпламатычных каналах, і імкнёмся да аднаўлення Сумеснага ўсёадымнага плана дзеянняў. Мы гатовыя вярнуцца да поўнага выканання (дамовы. - RT), калі Іран зробіць то же, - сказаў Байдан.

Паліна Духанава.

6 кастрычніка ў МЗС Ірана пацвярдзілі, што прадстаўнікі амерыканскай адміністрацыі даносілі да Тэгерана пасланні пра намеры кіраўніка Злучаных Штатаў.

- Сутнасць гэтых пасланняў складалася ў тым, што амерыканцы імкнуліся падкрэсліць, што ў паважанага спадара Байдана ёсьць сур'ёзныя намеры для рэалізацыі СУПД, а таксама надаць адмысловую ўвагу рэалізацыі правоў і інтарэсаў народу Ірана ў рамках гэтых дасягнутых дамоўленасцяў, - сказаў кіраўнік іранскага замежнапалітычнага ведамства Хасейн Амір Абдалахіян на прэс-канферэнцыі па выніках перамоў з міністрам замежных спраў Расіі Сяргеем Ляўровым.

Аднак, як падкрэсліў Хасейн Амір Абдалахіян, спачатку неабходна пераканацца ў сур'ёзнасці намераў Вашынгтона. Напрыклад, па меркаванні кіраўніка МЗС Ірана, ЗША маглі б "разблакаць \$10 млрд іранскіх актываў у замежных банках". Па словам міністра, Іран гатовы вярнуцца за стол перамоў, калі яго партнёры распачнуть "сустэрчныя крокі і прадэманструюць гатоўнасць да павагі правоў і інтарэсаў іранскага народа пры ажыццяўленні СУПД".

Разам з тым у канцы жніўня на прэс-канферэнцыі з Нафталі Бенетам Джо Байдан заявіў, што ў выпадку правалу дыпламатычных метадаў пераканання Тэгерана ў неабходнасці скласці новае пагадненне Злучаных Штатаў гатовыя задзейнічаць і "іншыя варыянты". Аднак, якія могуць быць "варыянты", Байдан удакладняць не стаў.

Разам з тым дзяржсакратар ЗША Энтані Блінкен раней заявіў пра тое, што, хутчэй за ўсё, Вашынгтон захавае антыіранскія санкцыі нават у тым выпадку, калі Тэгеран вернеца да выканання дамовы.

- Я б чакаў, што нават у выпадку вяртання да выканання СУПД сотні санкцыяў захаваюцца. Уключаючы санкцыі, уведенныя адміністрацыяй Дональда Трампа. Калі яны не сулярэчаць СУПД, то будуть заставацца ў сіле, пакуль паводзіны Ірана не зменяцца, - сказаў Блінкен на слуханнях у камітэце па асігнаваннях сената кангрэса ЗША.

Нагадаем, у чэрвені ўдзельнікі перамоў па новым яздерным пагадненні ўзялі пе-рапынаг для правядзення кансультаций у сваіх сталіцах і падрыхтоўкі да фінальнага раўнда ў Вене. Акрамя таго, 18 чэрвеня адбыліся выбары прэзідэнта Ірана, на якіх перамог кіраўнік судовай улады краіны Ібрагім Раісі, у сувязі з чым прадстаўнікі Тэгерана вырашылі дачакацца завяршэння працэсу перадачы ўлады, перш чым вярнуцца за стол перамоў.

(Працяг. Пачатак у папяр.
нумары.)

Да Першай сусветнай вайны дом меў багаты інтэр'ер і каштоўную мэблю, якую часткова вывезлі ў Вену. Асаблівай каштоўнасцю ў дому лічыўся фатэль, выкананы з разбъянога дубу, ён быў такі шырокі, што маглі сесці адразу два чалавекі. Стаяў фатэль на дзвюх разбъянных калонах, а над яго

спінкай мелася тарча ў гербам Кастрявіцкіх, сядзенне і спінка былі абаўты аксамітам. Таксама цікавымі былі: камод на тры шуфлядкі з ладна выгнутай пярэдняй част-

Сядзібны дом Кастрявіцкіх у Касцянёве да 1939 г.

Сядзібны дом Кастрявіцкіх у Касцянёве. 2011 г.

Анфілада пакоя ў сядзібнага дома Кастрявіцкіх у Касцянёве.
2011 г.

Піўніца сядзібнага дома Кастрявіцкіх у Касцянёве. 2011 г.

Леанід Лаўрэші Маёнткі Касцянёва і Паперня

Кай, інкрустраванай каштоўным дрэвам і бронзай, канапа з чырвонага дрэва, якая стаяла на бронзавых ільвіных нагах, столік чырвонага дрэва для жаночага рукадзелля з устаўкамі з эбенавага дрэва, вялікі круглы стол, крэслы з эбенавага дрэва і іншыя. Мелася тут і некалькі цікавых гадзіннікаў, сярод іх насценны, васьмігранны, памерам 90 x 90 см. Гэты загарак буй гадзіні такім ніzkім тонам, як быццам быў вежавым гадзіннікам. Іншы гадзіннік у дому меў алебастравы корпус, аздоблены пазалочанай бронзай, ён стаяў на падстаўцы ў форме століка. Апрача гэтых, у палацы былі яшчэ два гадзіннікі, а менавіта, гадзіннік з пазалочанай бронзы на чатырох ножках і шафны гадзіннік. Сярод іншых цікавых рэчаў меліся розныя вялікія каштоўныя падсвечнікі.

Кастрявіцага, Люцыяна Кастрявіцага, Марыі з Залескіх а таксама невядомых асоб венскага двара першай паловы XIX ст.

Да гэтай групы належалі і чатыры жаночыя партрэты: маладой, прыстойнай асобы ў вячэрнім строі з дэкалътэ і другі - больш старой жанчыны ў строі манашкі з крыжкам на шыі. Гэта былі партрэты Мяланні Кастрявіцкай у розным узросце. Трэці партрэт - выява ў профіль маладой дамы, апранутай у цёмна-ліловую сукню ў паскі. Гэта быў партрэт сястры Мяланні - Юліі Кастрявіцкай. Чацвёртым партрэтам быў партрэт слыннай танцоркі Фанні Эльслер. Усе гэтыя карціны мелі вялікія памеры і з'яўляліся працамі добрых майстроў. Сярод сямейных партрэтаў мейся таксама выкананы вугалем партрэт Самуэля Кастрявіцкага - бацькі Мяланні і

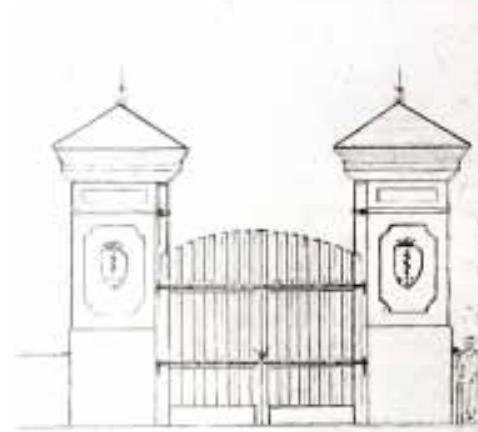
ходзіла з руін палаца Александровічай і датавалася XVII ст. У кабінцы кафлі печкі мелі раслінны чырвоны арнамент на бледна-блакітным фоне, у будуары былі кафлі крамавага колеру з раслінным арнаментам белага і блакітных адценнеў. Таксама з руін палаца Александровічай паходзілі і металічныя часткі печак. Падлогі ў пакоях былі зроблены з лакірованага дрэва, а ў салонах з паркету. У часы, калі Кастрявіцкія жылі ў Паперні ці Вене, "белы домік" служыў кватэрой для эканомаў маёнтка. Да нашага часу "белы домік" не захаваўся.

Ад двара Александровічай да нашага часу засталася ўязная брама. Яна стаяла ў канцы доўгай каштанавай алеі ці нават тракту, які зізгагам праходзіў праз сядзібу і далей бег па грэблі над ставам, абсаджаным старымі вербамі і вольхай. Гэты тракт злучаў мястэчкі Шчучын і Васілішкі. Брама складалася з двух моцных атынкованых квадратных калон. Абедзве калоны мелі багата прафіляваныя гымысы. На абодвух калонах былі выявы герба Байбіза.

Палац атачаў вялікі парк галоўнай аздобай якога была ліпавая алея даўжынёй да 1 км, ліпы мелі вышыню да 50 м. Па распілах ліп бачна, што дрэвы мелі ўзрост каля 340 гадоў. З аднаго боку ад алеі рос сад, а з другога парк. На самым ускрайку парку раслі некалькі дубоў, па ўзросце яшчэ старэйшых за алею. З паўднёвасхідняга боку парк абсаджаны бэзам, з боку вёскі Касцянёва - жоўтай акацыяй.

Белы домік

Брама сядзібы Кастрявіцкіх у Касцянёве. Да 1939 г. і ў 2011 г.

У адбудаваным доме было багата рознага посуду: парцалянавыя сервізы, адзін з іх з англійскага фаянсу пачатку XVIII ст., сталовыя крышталі і срэбра. Меліся цікавыя дамскія шкатулкі, адна з іх чырвонага дрэва, з вечкам, інкрустраваным злотам, перажыла ўсе вярнія завірухі. На вечку была гербавая тарча з надпісам "Марыя Кастрявіцкая, 1782, чэрвень, 15."

Кастрявіцкія валодалі значнай калекцыяй жывапісу. Да самых каштоўных належалі сямейныя партрэты, сярод іх партрэты: місцілайскага стражніка Габрыэля Кастрявіцкага, намаляванага ў вобразе рыцара ў латах, палкоўніка гусарскай харугвы часоў каралёў Міхала Карыбута Вішнявецкага і Яна III, шамбеляна Ануфроя Кастрявіцкага, генерала Ігната

Юліі.

Паколькі дом Кастрявіцкіх у архітэктурным сэнсе не ўяўляў цікаўнасці, таму знаўцы з пабудоў двара вылучалі так званы "белы домік", пабудаваны ў класічным стылі тагачасных сядзібных дамоў. Калі быў пабудаваны гэты мураваны дом, невядома, магчыма ў другой палове XVIII ст. Ён меў атынкованыя, белыя сцены і высокія гонтавы дах. Над галоўным уваходам быў порцік на двух калонах, якія трывалі паўбочкавы дашак.

У сенях "белага доміка", наступраць уваходных дзвярэй стаяў вялікі камін, які замыкаўся жалезнімі дзвярыма. Усе пакоі доміка - сталовая, кабінет і два салоны, былі абаўты ўзорыстай тканінай і ўпрыгожаны печкамі з каляровай кафлі, кафля гэтая, верагодна, па-

Уладальнік маёнтка Марцін Кастрявіцкі памёр у 1905 г., і пасля яго засталіся венскія дакументы ў куфрах. Але яго сын Ян Люцыян Кастрявіцкі практычна час не меў доступу да дакументаў, бо ў маёнтку Касцянёва, дзе захоўваліся гэтыя паперы, гаспадарыла яго мачыха. Толькі пасля пачатку вайны 1914 г., мачыха выехала на сваю радзіму, на Любельшчыну, і Ян разам з братам атрымалі доступ да дакументаў. Але браты не мелі часу чытаць паперы і толькі з куфраў пераклаці дакументы, малюнкі і карціны ў скрыні і запакавалі іх.

У 1914 г. маёнтак Касцянёва складаўся з 4-х фальваркаў агульнай плошчай у 1600 га раблі і 1340 га лесу.

(Заканчэнне ў наст. нумары.)

Недалёка ад апачаў і ў вайне з семіноламі

Выходзец з Наваградчыны францысканец Антоні Расадоўскі ў штатах Фларыда, Тэхас і Нью-Ёрк

У войнах з індзейцамі ўдзельнічала шмат рускіх - на Аляксандра і шмат палякаў - у розных адзінковых выпадках па ўсёй краіне, а масава - у Фларыдзе. І, безумоўна, сярод іх была некаторая колькасць беларусаў. Прычым на асноўнай частцы ЗША нават расіяне не могуць "пахваліцца" такой колькасцю ўдзельнікаў "індзейскіх войнаў", як беларусы. Ідэалагічную трактоўку гэтай з'явы мы давалі яшчэ ў дакладзе на Гаслаўскіх чытаннях Беларускага навукова-гуманітарнага таварыства ў 1989 г. (гады апублікаваны толькі тэзісы).

"Абстрагуючыся з навукова-гуманітарнай мэтай ад дзяржаўна-адміністрацыйных рэальнасцей эміграцыінай гісторыі і традыцыйнай гісторыяграфіі, перш за ўсё неабходна атрымаць адказ на пытанне: наколькі беларусы ў Амерыцы ўкладваюцца ў класічны ланцужок: падарожнік-адкрыўальнік, салдат-злавеўнік, місіянер, гандляр, прамысловец-эксплуататар? Дакладных фактаў пакуль мала. Пра нямірныя (сутынкі на бытавой глебе, палон у індзейцаў), гандлёвыея контакты, а таксама пра адносіны па схеме "работадаўца - наёмны рабочы" можна даведацца з навелістыкі Генрыка Сянкевіча, дзе героямі і прататыпамі з'яўляюцца беларусы і выходцы з Беларусі. Адносіны да індзейцаў знаходзяцца ў відавочнай сувязі з сацыяльна-палітычнымі поглядамі і веравызнаннем эмігрантаў. Сярод "амерыканскай альбарутэніі" моцная дыферэнцыяцыя па розных прыметах. Ужо ў планах перасялення бачылася будучая "індзейская палітыка" нашых землякоў: два праекты стварэння пасяленняў на каланізаваных землях амерыкано-мексіканскага памежжа, распрацаваных палонацэнтрычнымі беларусамі, выяўляюць розныя пазіцыі па праблеме арганізацыі эмігрантаў: Ю. Патрыкоўскі хацеў рэалізаць на бытой індзейскай тэрыторыі дэмакратичную, па-сутнасці сацыяльную Новую Польшу, а П. Семяновіч, генерал "згромадзеня змартвыхвстанців" (уваскрасенцаў), наадварот, імкнуўся ўладкаваць парошкі калоніі так, каб

яны служылі перашкодай сацыялізму. Каталіцызм, шляхецтва, парамізм прыгонніцтва прыводзілі да ідэйнага кризісу дэмакратычных эмігрантаў пры іх сутыкненні з жорсткасцямі белых (многія, калі не пераглядалі свае жыццёвыея арыентацыі, то становіліся больш іранічнымі і выказвалі публічныя пратэсты), а іншых умацоўвалі ў расізме і ў перакананні справядлівасці вайны супраць "дзікіх" (падзел праходзіў па родах: Т. Касцюшко ахвяраваў гроши на вызваленне неграў, а яго праўнук па бацавой лініі Уладзіслаў Ваньковіч меў ферму на Поўдні ЗША і падтрымліваў сістэму нявольніцтва). Рэакцыю ў складніла "дваістасць" этнічнай самасвядомасці беларусаў з гэтага класа. Невыразнае адчуванне прыналежнасці да "забранага" народа пры глыбокім аналізе асоб эмігрантаў тлумачыць, чаму там, дзе паляк або рускі не стане доўга думаць над сваімі матывамі, беларус будзе знаходзіцца ў разгубленасці. Лягчэй зразумець беларусаў-сялян, якія аказаліся ўцягнутымі ва ўзброеныя канфлікты з індзейцамі (асабліва ў раёнах актыўнай іміграцыі славян на поўдні Бразіліі, з-за іх абмежаванасці і прагі да зямлі, чым тых беларусаў-шляхціц, якія ўдзельнічалі ў антынегрыцянскіх і антыіндзейскіх акцыях польскіх і расійскіх ваенных і паўваенных фарміраванняў, а таксама звычайных частак армій амерыканскіх і єўрапейскіх краін (Сан-Дамінга, Фларыда ў перыяд "семінольскіх войнаў", Мексіка часоў Максіміліяна, Руская Амерыка); у апраўданні іх можна сказаць: некаторыя, як Касцюшко, змаглі пазбегнуць прамога братабойства, некаторыя рэабілітавалі сябе дэзерцістствам і самазабойствамі. Нічога акрамя суму не выклікае бесенсоўнага гібелю у Венесуэле (паводле З. Вуйціка (2000), гэта была гандлёвая місія на Амазонцы ў Бразіліі. - A. C.) ад рук індзейцаў дачкі і зяця Станіслава К. родам з Вільні, які застаўся з унучкай на руках... Ці можна сказаць у апраўданні індзейцаў: яны дзейнічалі ў сляпой помсце? Наўрад ці хто з эмігрантаў 19 ст. здолеў зразумець

У канцы 50-х-пачатку 60-х гг. у непасрэднай блізкасці ад варожых плямёнаў апачаў ліпан і каманчаў жыў выходзец з Наваградчыны (па іншых звестках з Вільні, але ў любым выпадку "ліцвін") канвентуальны францысканец Антоні Расадоўскі (Rossadowski). Удзельнік паўстання 1830-1831 гг., ён эміграваў у ЗША. Аўтары В. Крушка, а потым Т. Ліндсей Бэйкер і іншыя паведамлялі, што пасля прыезду за акіян былы паўстанец кіапелан Расадоўскі стаў капеланам у войску, якое ваявала з семіноламі ў Фларыдзе. Гэта была другая семінольская вайна 1835-1842 гг., якую многія параўноўваюць з Другой сусветнай вайной, і семінолы, у адрозненіі ад іншых фларыдскіх індзейцаў, практична перамаглі, бо засталіся на сваёй зямлі. Іншымі вядомымі беларускімі ўдзельнікамі гэтай вайны былі былья паўстанцы тапограф Аляксандар Бяляцкі (Беласкі), капітан у паўстанні, а пасля Фларыды і капітан арміі Поўначы, і "першы сяржант" Ігнацій Хуткоўскі (Count Ignatius Theophilus de Chotkowsky), сваяк Касцюшкі (залічаны ў войска ў 1837 г., 2-гі полк "драгуну ў ЗША", ганаравая адстаўка ў форце Хайліман), у год заканчэння вайны натуралізаваны як грамадзянін.

Мы не можам гарантаваць дакладнасць усіх звестак, але пасля

Апач ліман. Малюнак
С. Калянковіча

ім даставалася ад індзейцаў, з якімі жорстка абыходзіліся амерыканцы, таму жыццё іх было асабліва цяжкім.

Адна з польскіх калоній, утвораных у 1856 г., Марцінес або Мартынэц (ціпер Сент-Хедвіг, Св. Ядвіга), знаходзілася на адлегласці дзённага падарожжа ад Панны Марыі (30 міль). Айцец Расадоўскі мусіў дабірацца да яе па бездарожжы, конна праз зааслі, але небяспека ў гэтым раёне была ўжо меншай, бо індзейцы адсюль былі сагнаны, хация групы апачаў ліпан і мескалера, учыта, вака (уэйка), танкава і - з усходу - дэлавары, крыкі, чырокі знаходзіліся паўнальная блізка.

Лепш за ўсё пра гэта сказаў С. Несцяровіч: "Калі ў гэтыя краі прыбыла наша эміграцыя, стала аселых індзейцаў ужо не было, у

Ураджэнец Гарыдзенятаў Уладзіслава Куліцкі апісаў семінолаў. Кніга 1970 г.

пэўных аднак прамежках часу прыбягала гэтым шляхам племя ліпанаў і, крадучы быдла, асабліва коней, забівалі і скальпавалі таго, хто трапляў на дарозе. Ад рук індзейцаў пакутніцкай смерцю меў загінуць польскі падлетак, які пасвіў авечак амерыканскага ашарніка, але і гэты адзінкавы выпадак здаецца быць легендай.

У ста крат горшым за ліпанаў былі амерыканскія банды, якія краі і пазбаўлялі маёмаўсці ў белы дзень, на вачах каланістай, упэўненых ў сваёй беспеканасці".

Айцец Расадоўскі выехаў з Тэхаса ў 1860 г. і памёр ў 1865 г. у Сірак'юсе (штат Нью-Ёрк).

Алесь Сімакоў, даследчык беларускай дыяспары і беларускай індзейскіх сувязей.

"Bakowski herbu Lubicz. Podleg Ms. Kojałowicza wyszedł oni z Czerniechowskiego województwa i przenieśli się do Litwy za króla Aleksandra, gdzie za wiarne zasługi nadano im dobra w województwie Smoleńskim. N. Bakowski był jednym z gubernatorów miasta Smoleńska.
Barzyl Szarapka z Baków Bakowskimi podchorąży Wojskowej edycji stworzył w różnych okolicach, klasztor i kościół fundował O. Pomi. nikałom w Nieświeżu, tamże pochowany, zostało z Kierznowskiej syna Jana, herofitnego Nowogrodzkiego, który młodsze lata przebywał w różnych dworach, dalsze w obozie polskim. ... Wzietek bakowskii 28 kwietnia r. 1764 podpisał się na akt konfederacji generalnej No. 2. Litujskiej w Wilnie"
(Herbarz Polski Kapita Niesieckiego S. I. wyd. 3 Wybrowice, tom II. Lipsk 1839, str. 44 - Boniecki, Herbarz I. str. 24).

Гісторыя Магілёўшчыны

На радзіму паэта Паўла Пруднікава

Частка 2

(Пачатак у № 39 ад 30 верасня 2021 г.)

Пасля Старога Дзедзіна мы накіраваліся ў Мілаславічы. Гэта старажытнае мястэчка, якое знаходзіцца недалёка ад шашы Крычаў - Рослау. Мілаславічы вядомыя з 1604 года. Знаходзіцца на рацэ Іпуць, што ўпадае ў Сож. Побач з Мілаславічамі у 1725 годзе ўзнікла мястэчка Ганна, якое было заснаванае Радзівіламі, а менавіта тагачаснай уладальніцай Крычаўскага староства - Ганнай Катахынай Сантушкавай Радзівіл. Згодна з інфармацыяй гісторыка Андрэя Мяцельскага, інвентар Крычаўскага староства 1747 года дазваляе зрабіць рэканструкцыю мястэчка Ганна, якое ў той час мела і іншую назыву - Мілаславічы. Цэнтрам мястэчка быў рынак плошчай 1500 квадратных метраў. А з рынка выходзілі чатыры вуліцы з наступнымі называмі: Шумяцкая, Старэцкая, Ганчарная і Ладзянская. У 1779 годзе у Мілаславічах налічваўся 51 двор, дзе пражывалі 382 жыхары. А пасля першага падзелу Рэчы Паспалітай мястэчка Ганна канчатковая змяніла сваю назыву на Мілаславічы. Паводле дакументаў Крычаўскага графства 1779 года ў Мілаславічах было 51 двор хрысціянскі і 19 двароў жыдоўскіх. Акрамя гаспадарчага дома і гаспадарчых пабудоў пры ім меліся таксама праваслаўная царква Пакрова Прасцітай Багародзіці і ўніяцкая царква Святога Іосіфа. У 1858 годзе ў Мілаславічах 422 жыхары, 88 двароў, вінакурны завод. У 1897 годзе - 1403 жыхары, 205 двароў, двукласная і царкоўна-прыходская школы, царква, малітоўны дом. З 1924 года Мілаславічы становяцца цэнтрам раёна ў складзе Калінінскай акругі.

Да нашага часу ў мястэчку захавалася царква Святога Ушэсцеўская другой паловы 19 стагоддзя. Помнік пабудаваны з цэглы, архітэктуры рэтраспектыўна-рускага стылю. Рака Іпуць працякае праз усё населішча і мае вельмі прыгожыя берагі. На Іпуці, на ўскрайку Мілаславічаў засталіся парэшткі парку, які быў пры сядзібе князя Мікалая Мяшчэрскага.

Далей мы завіталі ў раёны гарадок Клімавічы. Тут засталося трохі мураваных прыгожых дамкоў 19- пачатку 20 стагоддзя. У цэнтры горада царква Святы Міхайлаўская, пабудаваная ў 1867 годзе. Побач з царквой усталяваны каменны крыж. Пад'ехалі мы і да сядзібнага дома князёў Мяшчэрскіх, дзе зараз знаходзіцца раёны краязнаўчы музей. Але, на вялікі жаль, будынак музея зараз на рамонце, і экспазіцыя часова пераехала ў вёску Ціманава, і ў старажытны маёнтак Мяшчэрскіх мы не патрапілі. Сёлета юбілей Клімавічаў, і пасля таго, як трохі сцішыцца эпідэмія, магілёўцы абавязкова наведаюць родныя мясціны паэта П. Пруднікава і прыгожы гарадок Клімавічы.

Побач з Клімавічамі па шляху на Родню з левага боку ад трасы мы накіраваліся пабачыць дзіва сучаснай прыроды, створанае рукамі чалавека... Літаральна за некалькі кіламетрах ад саміх Клімавічаў знаходзіцца каля дзясяткі кар'ераў, у якіх калісьці здабывалі крэйду. Зараз кар'еры запоўніліся водой, а берагі зараслі хмызняком і лесам. Вада мае непаўторны бірузовы колер. І той, хто трапляе на гэтыя рукатворныя азёры, дужа здзіўляецца прыгажосці прыроды і незвычайнасці ландшафту. Так што "Лазурны бераг" - ён не такі ўжо і далёкі ад магілёўцаў!!!

Усход Магілёўшчыны яшчэ вельмі слаба даследаваны навукоўцамі і перадусім гісторыкамі. Шмат давядзенца прыкладці намаганняў, каб вывучыць наш непаўторны край. Так што вандруйце, беларусы, усё фатаграфуйце, збрайце артэфакты, запісвайце ўспаміны старажылаў. І ў старасці нам будзе не сорамна распавесці сваім нашчадкам пра нашыя стваральныя ўчынкі.

Алег Дзьячкоў. Магілёў

- Каменны крыж каля царквы ў Клімавічах.
- Крэйдавы кар'ер каля Клімавіча.
- Клімавічы. Сядзіба князёў Мяшчэрскіх.
- Мілаславічы. Рака Іпуць.
- Мілаславічы. Царква 19 ст.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.**Адрас рэдакцыі:**

231293, Лідскі р-н, в. Даўліна.

Адрас для паштовых адправлений:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: sejlawicz@gmail.com, kajety@list.ru**Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік****Рэдакцыйная калегія:**

Эдуард Акулін, Алена Анісім, Алеся Аўласевіч,
Юрась Бабіч, Марыя Баравік, Аляксей Карпенка,
Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч,
Станіслав Суднік, Людвіка Таўгень, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://nslowa.by/>
<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>
<http://belkiosk.by/>

Пра "Сцежкі..." Аляксея Шалахоўскага

Нядайна Аляксей Шалахоўскі з Менска даслаў мне сваю кнігу публіцыстычных твораў "Сцежкамі гісторыка", якая сёлета пабачыла свет у менскім выдавецтве "Ковчег". Кніжка мне спадабалася. Гэта своеасаблівае выданне, якое складаецца з невялікіх нататкаў пра гістарычна-краязнаўчае, літаратурнае і культурнае жыццё Менска і ўсёй Беларусі.

Аляксей Шалахоўскі на працягу 15 гадоў на-ведваў розныя імпрэзы і пісаў пра іх інфармацыі ў рэспубліканскую прэсу, найперш у газету "Наша слова". Пачынаючы з 2005 года і да 2020-га аўтар кнігі ў сваіх допісах зафіксаваў усё тое, што адбывалася на ніве літаратуры і мастацтва. А потым апублікаваныя нататкі сабраў пад адну вокладку. І атрымаўся аўтарскі летапіс "Сцежкамі гісторыка". Назва кнігі не дужа ўдалая, магчыма, лепш было б назваць кнігу "Сцежкамі публіцыста" ці "Сцежкамі журналиста". Гісторыя тут ні пры чым. Але ж, як ёсць - так ёсць. Хаця тое, што зафіксаваў аўтар, сапраўды, застанецца ў нашай гісторыі.

Шмат напісана ў "Сцежках..." і пра новыя выданні беларускіх літаратораў, гісторыкаў, мастацтвазнаўцаў. Нават адшукаў допіс і пра кнігу "Ачышчэнне душы" (Мн., 2014), якую я рыхтаваў да друку разам з Міхасём Карпенчанкам. Яна прысвечана тэатральному рэжысёру, акцёру, педагогу, заслужаному работніку культуры Беларусі Валянціну Ермаловічу (1925-2004). Добра было б, каб Аляксей Шалахоўскі ў канцы свайго выданне даў імянны паказнік, бо ў кнізе вельмі шмат прозвішчаў, таму кожны па імянным паказніку лёгка мог бы знайсці сваё.

Згадвае ў "Сцежках гісторыка" аўтар пра тых знакамітых асобаў, якія адбылі ў іншы свет на працягу 15 апошніх гадоў. Пра многіх ён пісаў, нават сустракаўся, ведаў, бачыў іх. Пра Анатоля Валахановіча Аляксей прыгадвае так: "Амаль кожны тыдзень мы са спадаром Валахановічам стэлефонуўваліся, абменьваліся думкамі, аблікоўвалі гістарычныя пытанні. Гэта быў добры апавядальнік і аратар. Заўсёды тактоўны і ўважлівы, ён ні з кім не сварыўся. Любіў і паважаў людзей! Меў вялікі аўтарытэт у навуковых колах".

Вось як аўтар распавядае пра артыстку і заснавальніцу тэатра "Зніч" Галіну Дзягілеву: "Мой старэйшы сябра Уладзімір Аляксеевіч Шаліхін (1930-2002) казаў мне ў 2002 годзе, што міністрам культуры Беларусі павінна быць Жанчына. Ён казаў, што добрым міністрам была б Галіна Аляксеевна Дзягілева!".

І такіх апісанняў жыццёвых момантаў, успамінаў, харктарыстык у кнізе Аляксея Шалахоўскага шмат. Яны чытаюцца, запамінаюцца і надаюцца нататкамі жывасці, праудзівасці і цікавасці.

Не пакрыўдзіў аўтар кнігі і мастакоў. Ён пісаў інфармацыі з розных выстаў, презентацый, сустрэч, па-журналістску дакументальна ўсё апісваючы на старонках СМИ. Лепшыя з іх увайшлі ў кнігу аўтара.

Аляксей Шалахоўскі любіць тэатр. Ён паглядзеў дзесяткі спектакляў у розных тэатрах Беларусі. Бываў на прэм'ерах і презентацыях кніг пра тэатральнае мастацтва. Па матэрыялах бачна, што ён з вялікай асалодай паглядзеў спектакль "Ладдзя роспачы" паводле аповесці Уладзіміра Караткевіча, прымаў удзел у Няфёдаўскіх чытаннях "Беларуское мастацтва: гісторыя і сучаснасць" і г.д.

Хачу шчыра павіншаваць Аляксея з кнігай і буду чакаць наступную з яго новымі культуралагічнымі запісамі.

Сяргей Чыгрын.

*Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.*

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".

Газета падпісана да друку 11.10.2021 г. у 17.00. Замова № 2428.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1200 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 2,88 руб., 3 мес.- 8,64 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.